

Tropem maturalnych błędów

– jak „naprawić” rozprawkę

Najlepiej uczyć się na błędach, ale... cudzych! W tym roku skupiamy się na przygotowaniach do egzaminu pisemnego, śledząc błędy maturzystów z poprzednich lat...

Dorota Nosowska

Zdecydowana większość uczniów wybiera na poziomie podstawowym tekst argumentacyjny, czyli rozprawkę, nawiązującą do fragmentu tekstu literackiego i innych tekstów kultury. W przypadku tak zwanych lektur z gwiazdką jesteśmy również poproszeni o odwołanie do całości utworu. I tu już otwiera się pole do maturalnych błędów!

„Jedźcie dzieci” czy „Jedźcie, dzieci” – przecinek ma znaczenie!

Dowcip krążący w internecie okazał się aktualny w jednym z liceów na maturze próbnej. To, że uczeń źle odczytał interpunkcję w temacie (myślnik potraktował jak przecinek) spowodowało napisanie pracy nie na temat.

Wypracowanie miało nawiązywać do fragmentu III części „Dziadów” (wyimek z Wielkiej Improwizacji), całości lektury i innego tekstu kultury. Temat: „Władza – poświęcenie dla innych czy realizowanie własnych ambicji?”. Kwestia oczywista, ale jeden z uczniów nie zauważył myślnika i potraktował go jako przecinek. Temat zrozumiał tak, jak-by został zapisany: „Władza, poświęcenie dla innych czy realizowanie własnych ambicji?”

Wypracowanie maturalne dotyczyło dylematów rządzących, jak władzę powinni traktować – jako misję i poświęcenie, czy jako sposób na realizowanie własnych dążeń, pragnień, marzeń, ambicji (jego koledzy pisali przeważnie o Makbecie, niektórzy o Kreonie). A on rozważył inny problem – z którym mierzą się nie tylko rządzący. Czy człowiek powinien w życiu dążyć do władzy, czy poświęcać się, a może realizować własne ambicje? Napisał pracę o wyborach życiowych, przed którymi stoją wszyscy ludzie, nie tylko władcy, o wyborze między trzema wartościami w życiu: władzą, altruizmem i realizowaniem ambicji, a nie o dylematach rządzących.

Inny temat, inna praca, inne wypracowanie. Przez surowego egzaminatora teza mogłaby zostać wyzerowana jako tekst nie na temat.

A wszystko przez to, że uczeń wziął myślnik za przecinek!

WNIOSEK: Warto przeczytać temat kilka razy i dokładnie go przemyśleć, zrozumieć. To nie jest wcale strata czasu! W przeciwnym wypadku, po godzinie, albo – co gorsze – po egzaminie – może się okazać, że napisaliśmy tekst argumentacyjny na inny temat niż zadany.

Czy Rzecki na końcu umiera?! Lektura z gwiazdką to świętość!

Wśród uczniów panuje przekonanie, że wystarczy przeczytać dwie dowolne lektury, by zdać maturę pisemną i ustną. Odpowiem brutalnie, że nieczytanie lektur obowiązkowych to ryzyko. Niedoczytanie do końca lektur „z gwiazdką”, do którego przyznało mi się kilku dobrych uczniów (nawet zdających polski na poziomie rozszerzonym), grozi poważnymi konsekwencjami.

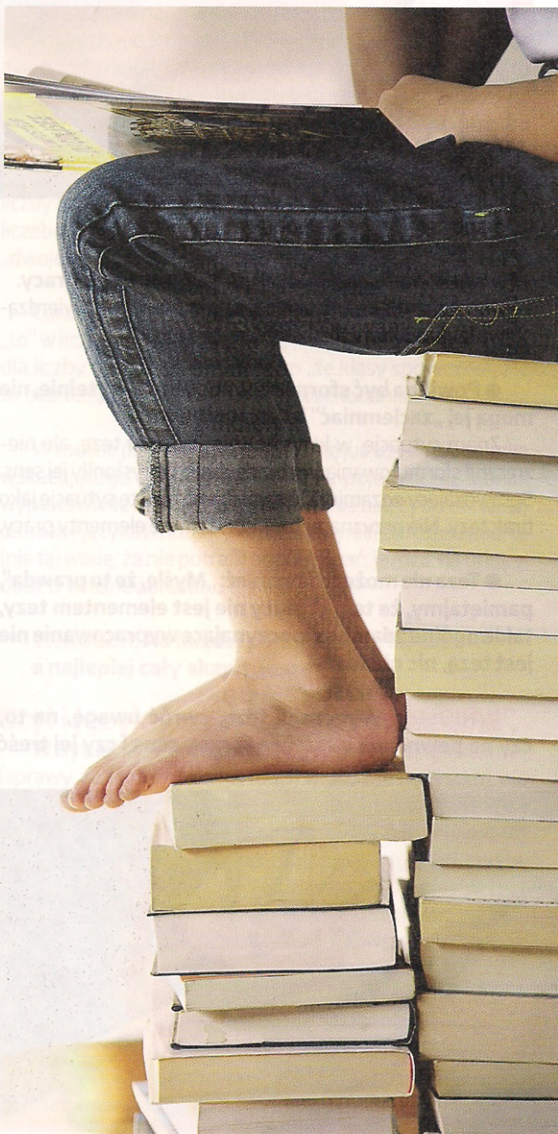
Jeśli na maturze pisemnej trafimy na fragment z lektury obowiązkowej, temat wypracowania będzie na pewno odwoływał się także do całości utworu, np. „Dziadów”, „Pana Tadeusza”, „Wesela”. Nie znamy treści tych lektur? Mamy

problem. Zdarza się, że uczniowie piszą wypracowanie na temat, ale nie w pełni go realizują, ponieważ zapominają o odwołaniu do całej lektury – niedokładnie przeczytali wszystkie elementy tematu. Niektórzy nie nawiązują do całego tekstu dlatego, że go nie znają. Szkoda punktów! Liczne kłopoty związane z nieznaną lekturą obowiązkową mogą pojawić się w innych częściach matury, na teście, i na maturze ustnej, ale o tym może innym razem.

WNIOSEK: Przeczytaj dokładnie wszystkie lektury z gwiazdką! Nawet kosztem niedoczytania lektur dodatkowych.

Teza to kolejna świętość!

Mamy w pełni zinterpretowany temat, wiemy, co mamy rozważyć w rozprawce i do czego się odwołać. Teraz warto poświęcić sporo czasu na to, by właściwie sformułować tezę.

PAMIĘTAJ, ŻE TEZA:

- **Musi pojawić się na początku lub końcu pracy.**

To zdanie twierdzące! Ewentualnie kilka zdań twierdzących napisanych w bliskim sąsiedztwie.

- **Powinna być sformułowana jasno i czytelnie, nie mogą jej „zaciemniać” błędy językowe.**

Znam sytuację, w której uczeń postawił tezę, ale niezręczne sformułowania i błędy językowe przysłoniły jej sens. Sprawdzający egzamin próbny potraktował tę sytuację jako brak tezy. Nie przyznano punktów za inne elementy pracy.

- **Teza nie może też brzmieć: „Myślę, że to prawda”, pamiętajmy, że temat pracy nie jest elementem tezy, takie ogólne zdanie rozpoczynające wypracowanie nie jest tezą, nic nie wnosi.**

WNIOSEK: Wyczeluj tezę, zwróć uwagę, na to, czy na pewno ma właściwą formę, sens i czy jej treść

odpowiada twojej argumentacji. **A przede wszystkim sprawdź, czy w ogóle masz tezę w swojej pracy! Najczęściej zapominają ją sformułować ci, którzy na początku stawiają pytania lub hipotezy, a dopiero na końcu mają zamiar napisać tezę.**

Argumenty uporządkowane, pogłębione, nawiązujące

Nie możemy na początku wypracowania sugerować, że władza to poświęcenie dla ludzi, a w argumentacji skupić się na tym, że władcy jednak głównie czerpią korzyści z rządzenia i realizują własne ambicje. Ważna jest konsekwencja, zgodność argumentacji ze sformułowaną tezą.

Istotne jest formułowanie argumentów popieranych przykładami, a nie podawanie samych przykładów. Czasem średnio to wychodzi. Wyrozumiały sprawdzający uzna sfunkcjonalizowany przykład (w funkcji argumentu). Jednak najbezpieczniej jest trzymać się wpajanego rozróżnienia na argument i przykład, a w pracy o tym, że władza to poświęcenie, sformułować najpierw uogólniony argument („rządzący często bardziej dba o dobro państwa czy dobro innych niż o własny komfort”), a potem podać przykład z tekstu kultury („król Jerzy VI, postać historyczna i bohater filmu „Jak zostać królem” w reż. Tomasza Hoopera nie realizował własnych marzeń o spokojnym życiu w szczęśliwej rodzinie, lecz wychodził ze swojej strefy komfortu i – mimo poważnej dysfunkcji, problemów z jękaniem – przemawiał do poddanych, dodawał im otuchy, pełnił wzorowo obowiązki odpowiedzialnego władcy”).

Kolejną umiejętnością jest nawiązywanie do tezy i poprzednich argumentów, wpływające na spójność pracy. Na-

leży pamiętać o sformułowaniach łączących jak „świadczy to o...”, „kolejnym przykładem na...”, „jednak”, „mimo to uważam, że...”

Unikajmy szkolnych sformułowań porządkujących pracę: „Moim pierwszym argumentem będzie”, „moim drugim argumentem będzie”.

Poprawność merytoryczna – „Latarnik” nie jest powieścią

Niektóre błędy w pracach maturalnych wynikają z pośpiechu, braku uwagi lub wiedzy. Pomylenie imion czy nazwisk bohaterów albo gatunków literackich utworów na ogół nieznacznie, ale jednak obniża punktację za pracę. Ktoś w wypracowaniu zaliczył – przez nieuwagę lub z braku wiedzy – „Cierpienia młodego Wertera” do literatury francuskiej, nie niemieckiej, ktoś inny, pisząc o funkcji literatury, odwołał się do „Latarnika” i nazwał go powieścią, nie nowelą.

WNIOSEK: Bądź uważny. Zarezerwuj czas na wnikliwe przeczytanie pracy. Nie czytaj jej na stojąco, w pośpiechu, lub – przeciwnie – nie oddawaj za wcześniej bez wielokrotnego sprawdzenia.

Oczywiście, czego nie wiesz, tego nie poprawisz. Za-uważałam, że zarówno na maturze pisemnej, jak i ustnej uczniowie chętnie odwołują się do lektur z gimnazjum. Jednak często ich sobie przed maturą nie przypominają. A potem myślą treść II części „Dziadów” z treścią czwartej. Pamiętaj, że znajomość gimnazjalnych lektur „z gwiazdką” obowiązuje na maturze ustnej i pisemnej.

Niektórzy moi znajomi maturzyści robili sobie tabelki z lekturami według motywów literackich. Jeśli w takiej tabelce

pojawia się lektura gimnazjalna (np. przy funkcji literatury – „Latarnik” albo „Syzyfowe prace”, a przy starości, pracy, przyjaźni, człowieczeństwie – „Stary człowiek i morze”, przy podróży – „Hobbit”) – przypomnij sobie imiona bohaterów i jaki jest to gatunek literacki.

Najczęstsze błędy językowe – ich dwoje..., tę i tą

„Młodzież z „Syzyfowych prac” walczyła z rusyfikacją. Spotykali się oni...”. Rzeczownik „młodzież” to formalnie liczba pojedyncza, choć znaczeniowo dotyczy grupy. Drugie zdanie powinno zaczynać się: „Spotykała się ona...”. Uważajmy na te drobności. Błędy językowe powstają też często, gdy w ostatniej chwili poprawiamy zdania, tak by nie było powtórzeń, a potem ich już nie czytamy i okazuje się, że wskutek zamiany wyrazu na taki o innym rodzaju gramatycznym powstał błąd składniowy, którego wcześniej nie było.

Nie zapominaj o właściwym stosowaniu liczebników zbiorowych – o Rzekim i Wokulskim nie możesz powiedzieć „tych dwoje”, o Łękiej i Wokulskim – już tak (bo są to osoby różnej płci). Mało kto pamięta już o tym rozróżnieniu. Liczebniki zbiorowe (dwoje, troje) odnoszą się tylko do osób różnych płci (Makbet i lady Makbet), istot niedorosłych (dzieci, kocięta) albo rzeczowników niemających formy liczby pojedynczej (dwoje drzwi). Używamy jednak błędnie liczebników zbiorowych w innych sytuacjach, np. mówimy „dwoje” o ludziach tej samej płci (co jest niedopuszczalne!).

Coraz częściej błędnie zastępujemy zaimek wskazujący „to” w liczbie pojedynczej formą „te”, zarezerwowaną tylko dla liczby mnogiej. Poprawnie to „te klasy społeczne”, ale to (nie te!!!) zdanie, mniemanie, przekonanie...

W mowie potocznej dopuszcza się już używanie zaimka wskazującego „tą” w bierniku liczby pojedynczej, jednak wypracowanie maturalne zdecydowanie należy do oficjalnej odmiany języka i możemy napisać jedynie, że Rzecki miał tę (nie tą) wadę, że nie potrafił odpoczywać, jeździć na urlopy, dbać o własne zdrowie...

WNIOSEK: Po każdej poprawce czytaj zdanie, a najlepiej cały akapit, jeszcze raz.

Styl i język – „ogarnianie” i „zajawka”

W sytuacjach potocznych mówimy, że „ogarniamy” (sprawy, zadania, sytuacje, ludzi, właściwie wszystko), nie możemy jednak napisać w wypracowaniu maturalnym, że Wokulski „ogarnął” sprawę przeprowadzki Rzeckiego. To zbyt kolokwialne. Raper Filip, przyszłoroczny maturzysta, powiedział mi w wywiadzie, że „ma zajawkę na pisanie tekstów”, czyli bardzo się tym pasjonuje, ale nie powinien pisać w pracy maturalnej, że Janko Muzykant zawsze miał zajawkę na grę na skrzypcach...

WNIOSEK: Pracę maturalną piszemy w oficjalnej odmianie języka, zachowując jej odpowiedni styl. Unikamy kolokwializmów, regionalizmów, wulgaryzmów, wyrazów ze slangu młodzieżowego czy gwary.

